

SADAŠNJE STANJE CRKVENIH ARHIVA U ISTRI

Na području hrvatskog dijela Istre ima 136 župnih i kapelanijskih arhiva, 13 dekanatskih, 1 biskupijski u Poreču i 1 Apostolske administrature u Pazinu. Ti se arhivi međusobno razlikuju po količini građe, po njezinoj važnosti, vrijednosti i starosti. Prvo mjesto zauzima svakako biskupijski arhiv u Poreču. Zatim dolaze kaptolski arhivi koji su svi zatvoreni ili mrtvi a ima ih 15. Ima desetak arhiva kolegijalnih crkava i 13 dekanatskih. Treba istaknuti da građa kaptolskih, kolegijalnih i dekanatskih arhiva nije strogo dijeljena od arhivske građe dotičnih župa. Isto se može reći za arhivalije nekih župa i njihovih kapelanija. (V. Biskupijski arhivi.)

U Crkvenim Obavijestima br. 115 od 20. III 1969. Ordinarijat je pokrenuo akciju sređivanja i popisivanja građe u svim crkvenim arhivima na svom području. Kao prvo svaki je imalac arhivske građe trebao ispuniti formular u vezi svoje arhivske građe, međutim, anketa nije postigla željeni cilj jer većina upitanih nije se odazvala na suradnju i na razne načine motivirala svoj stav. Tako smo dobili parcijalni uvid u sadašnje stanje naših arhiva.

Na temelju dobivenih odgovora može se ustanoviti slijedeće: veći dio arhivske građe datira od Tridentinskoga sabora dalje, najviše ima građe iz XIX stoljeća, ista je do prvog svjetskog rata bila dobro i pravilno sređivana, ali je taj rad između dva rata i nadalje sve više popuštao.

Zasebno je pitanje oduzete arhivske građe, pretežno matičnih knjiga. U nekim župnim uredima postoje reversi a u drugima ih nema. Bilo je i raznih nepravilnosti te je nešto građe propalo. Ta se građa, pretežno stare matične knjige, dobro čuvaju u Hist. arhivu u Pazinu.

Što se tiče sređenosti arhivske građe može se zaključiti na temelju primljenih podataka da je ista oko 35% sređena, oko 45% polusređena i oko 20% nesređena.

Anketa je pokazala da je arhivska građa relativno dobro sačuvana.

Najalarmatniji su odgovori na pitanje koje opasnosti prijete arhivskoj građi na terenu. Te su opasnosti: vlaga, plijesan, insekti, glodavci, prašina i pomanjkanje zračenja prostorija i arhivalija.

Problematično je i pitanje prostorija, dapače i samoga prostora za čuvanje arhivske građe, pogotovo ako se ista smatra hrpom staroga i nekorisnog papira.

Sređivanje crkvenih arhiva. U dogovoru sa Hist. arhivom u Pazinu sastavili smo nacrt i program za sređivanje crkvenih arhiva Istre u razdoblju 1971—1975. godine. Historijski arhiv pružit će nam stručnu po-

moć u osobi jednog arhivista, osigurati sredstva za restauriranje pergamena i druge važnije građe i povremeno isposlovati novčanu pomoć za tekuće radove. Radom na terenu započeli smo još koncem lanjske godine; do sada samo obišli jedan dekanat i kod svih imalaca građe popisali arhivski materijal. Popis građe izradit ćemo u 6 primjeraka. Posao sporo napreduje jer imamo malo vremena na raspolaganje i nailazimo često na nepredviđene poteškoće kod tvoraca građe.

Naš Ordinarijat i Hist. arhiv u Pazinu, uz stručnu suradnju Arhiva Hrvatske, organizirali su savjetovanje o crkvenim arhivima za sav kler. Savjetovanje se trebalo održati još lanjske godine, ali je održano tek 11. svibnja ove godine u pazinskom Sjemeništu. Stručna predavanja održali su članovi Arhiva Hrvatske iz Zagreba, prisustvovalo je oko 60 svećenika i desetak arhivskih i drugih znanstvenih radnika iz Rijeke, Pule i Pazina. Cilj savjetovanja bio je pobuditi kod klera interes za sređivanje arhiva što smo, kako sam mogao doznati, i postigli.

Sada ćemo nastaviti radom. Uvjereni smo da ćemo uz razumijevanje i suradnju svećenika na terenu uspjeti u određenom roku popisati i srediti arhivsku građu u Istri i tako je pripremiti za korištenje znanstvenim radnicima.

Biskupijski arhiv u Poreču ima bogatu seriju ovjеровljenih i rukom pisanih notarskih spisa uvezanih u tri volumena koji nose naslov: *Libri jurium episcopaliūm*. Treći je volumen uvezan u crvenu kožu i citira se u literaturi »*Libro rosso*«. Volumeni sadržavaju ovjеровljene prijepise isprava u vremenu od X do XVII stoljeća. Vrlo su važni i dragocjeni podaci za slavensku toponomastiku na području Porečke biskupije. Isprave je dao prepisati porečki biskup Campegio 1519. negdje u Italiji gdje su originali vjerojatno propali.

Ima zatim pedesetak uvezanih volumena akata iz XVII i XVIII stoljeća; spisi su poredani po predmetu. Najvažnija je serija *Visitationes*. Arhivska građa novijega vremena nije uvezana nego složena djelomično u svežnjeve, djelomično u kartonske kutije. Svežnjevi i kutije arhivske građe poredani su predmetno, a unutar predmeta kronološki.

Najnoviji spisi, tj. od 1947, kada je sadašnji biskup dr Dragutin Nežić preuzeo upravu porečke biskupije odlažu se, po župama, drugi po predmetu i pod »razno«.

Oko sređivanja arhiva u Poreču radio je svojevremeno prof. dr Josip Buturac ali nije završio svojim radom zbog pomanjkanja vremena. U velikom je pitanju i prostorija za pravilno smještanje arhivske građe; nema ni suvremenih arhivskih pomagala za efikasnije korištenje građe.

Biskupijski arhiv Pulske biskupije. Godine 1830. Pulska je biskupija bila pripojena Porečkoj, a prije je ondje trajala sedisvakancija punih 27 godina. Vjerojatno je u to vrijeme propao pulski biskupijski arhiv. Historičar Kandler zabilježio je u neizdanoj zbirci »*Conservatore*« br. 133, godine 1873. da je u njegovo doba izgorio pulski biskupijski arhiv na tavanu kuće Razzo u Puli.

Ivan Grah